KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z form ustroju państw

Grupa A

1. (1 pkt) **C**

2. (1 pkt) **A**

3. (2 pkt) **1. P; 2. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (4 pkt) **1–D, 2–C, 3–A, 4–B** — po 1 pkt za parę

5. (4 pkt) **1–D, 2–B, 3–A, 4–C** — po 1 pkt za parę

6. (3 pkt) **(1) monarchię; (2) republikę; (3) unitarne** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Demokracja: 1) Wolne, cykliczne wybory. 2) Ochrona praw i wolności obywatelskich. Autorytaryzm: 1) Silna, scentralizowana władza bez demokratycznej kontroli. 2) Ograniczenie wolności mediów i opozycji.
Punktacja: 2 cechy demokracji (1 pkt), 2 cechy autorytaryzmu (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W republice prezydenckiej, np. w Stanach Zjednoczonych, prezydent łączy funkcję głowy państwa i szefa władzy wykonawczej, jest wybierany niezależnie od parlamentu (Kongresu) i nie ponosi przed nim odpowiedzialności politycznej. W republice parlamentarnej, np. w Niemczech czy we Włoszech, funkcja głowy państwa (prezydenta, o charakterze często reprezentacyjnym) jest oddzielona od funkcji szefa rządu (kanclerza, premiera), a rząd jest powoływany na bazie większości parlamentarnej i odpowiada politycznie przed parlamentem, który może go odwołać.
Punktacja: Kryterium 1 (1 pkt): republika prezydencka – prezydent jest jednocześnie głową państwa i szefem rządu, wybierany niezależnie od parlamentu, nieodpowiedzialny przed nim politycznie (przykład: USA). Kryterium 2 (1 pkt): republika parlamentarna – funkcja głowy państwa (prezydent) jest oddzielona od funkcji szefa rządu, a rząd odpowiada politycznie przed parlamentem (przykład: Niemcy, Włochy). Kryterium 3 (1 pkt): trafne przykłady państw dla obu typów. 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Federacja to jedno państwo złożone z podmiotów (np. stanów, landów), które mają pewien zakres autonomii, ale podlegają wspólnej konstytucji i władzy centralnej — federacja jest jednym podmiotem prawa międzynarodowego. Konfederacja to natomiast związek suwerennych państw opierający się na umowie międzynarodowej, które zachowują podmiotowość międzynarodową i dobrowolnie przekazują część uprawnień wspólnym organom dla realizacji wspólnych celów (np. obronnych czy polityki zagranicznej). Przykładem historycznej konfederacji są Stany Zjednoczone w latach 1781-1789, funkcjonujące na podstawie Artykułów Konfederacji.
Punktacja: Poprawne wyjaśnienie istoty federacji (1 pkt) + poprawne wyjaśnienie istoty konfederacji (1 pkt) + trafny przykład konfederacji (1 pkt). Maks. 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Demokracja bezpośrednia: obywatele bezpośrednio podejmują decyzje polityczne (głosują nad konkretnymi sprawami). Historyczny przykład: ateńska agora, współczesny: kantony szwajcarskie. Demokracja pośrednia (przedstawicielska): obywatele wybierają przedstawicieli (posłów, senatorów, radnych), którzy uchwalają prawo i zarządzają państwem w ich imieniu. Współczesne państwa stosują głównie demokrację pośrednią z elementami bezpośredniej: 1) Referendum — bezpośrednie głosowanie nad konkretnym pytaniem (np. polskie referendum akcesyjne 2003 r.); 2) Inicjatywa obywatelska — prawo grupy obywateli do wniesienia projektu ustawy (w Polsce: 100 000 podpisów).
Punktacja: 1. Demokracja bezpośrednia: obywatele bezpośrednio podejmują decyzje polityczne bez pośrednictwa przedstawicieli – 1 pkt. 2. Demokracja pośrednia: obywatele wybierają przedstawicieli, którzy podejmują decyzje w ich imieniu – 1 pkt. 3. Dwa mechanizmy demokracji bezpośredniej (np. referendum, inicjatywa ludowa/obywatelska, recall — odwołanie wybrańców, veto ludowe) – 1 pkt. Razem 3 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **B**

2. (1 pkt) **A**

3. (2 pkt) **1. P; 2. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (4 pkt) **1–D, 2–B, 3–A, 4–C** — po 1 pkt za parę

5. (4 pkt) **1–C, 2–D, 3–B, 4–A** — po 1 pkt za parę

6. (3 pkt) **(1) totalitaryzm; (2) autorytaryzm; (3) demokracja** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Autorytaryzm: 1) silna, scentralizowana władza, 2) ograniczony pluralizm (np. dopuszczone organizacje kościelne). Totalitaryzm: 1) totalna kontrola nad życiem obywateli, 2) oficjalna ideologia obejmująca wszystkie sfery życia. Różnica: autorytaryzm dopuszcza pewne sfery prywatne (np. religia, gospodarka), totalitaryzm — nie.
Punktacja: 2+2 cechy (1 pkt), różnica (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Państwo unitarne ma jednolitą strukturę terytorialną i jeden centralny ośrodek władzy państwowej, a jednostki podziału terytorialnego nie posiadają własnej suwerenności ani odrębnych konstytucji — przykładem jest Polska. Państwo federalne składa się z podmiotów (np. landów, stanów), które posiadają własne konstytucje, parlamenty i część kompetencji ustawodawczych, zachowując jednocześnie wspólne struktury federalne — przykładem są Niemcy.
Punktacja: Poprawne wyjaśnienie różnicy (państwo unitarne — jednolita struktura, jeden ośrodek władzy centralnej, jednostki terytorialne bez własnej suwerenności; państwo federalne — składa się z podmiotów posiadających własne kompetencje ustawodawcze, konstytucje i władze) — 2 pkt. Trafne przykłady obu typów państw — 1 pkt. Łącznie 3 pkt.

9. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W demokracji bezpośredniej obywatele samodzielnie podejmują decyzje w danej sprawie, np. w drodze referendum. W demokracji pośredniej (przedstawicielskiej) obywatele wybierają swoich przedstawicieli, którzy w ich imieniu podejmują decyzje polityczne, np. posłów zasiadających w Sejmie.
Punktacja: Poprawne wyjaśnienie różnicy (demokracja bezpośrednia — obywatele sami podejmują decyzje w danej sprawie; demokracja pośrednia — obywatele wybierają przedstawicieli, którzy podejmują decyzje w ich imieniu) — 2 pkt. Trafne przykłady instytucji dla obu typów — 1 pkt. Łącznie 3 pkt.

10. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Demokracja nieliberalna to system, w którym odbywają się wybory (element demokratyczny), lecz systematycznie naruszane są fundamenty liberalizmu: niezawisłość sądownictwa, wolność prasy, prawa mniejszości i instytucjonalna równowaga władz. Cechy 1: upolitycznienie sądownictwa — mianowanie sędziów przez partię rządzącą. Cecha 2: kontrola mediów publicznych i ograniczanie opozycyjnych mediów. Przykład: Węgry po 2010 r. (rządy Viktora Orbána, który sam określił swój cel jako „nieliberalna demokracja").
Punktacja: Kryterium 1 (1 pkt): definicja — ustrój, który zachowuje formalną procedurę wyborczą (wybory), lecz systematycznie ogranicza prawa obywatelskie, niezawisłość sądownictwa lub wolność mediów. Kryterium 2 (1 pkt): cechy — np. kontrola mediów przez rząd, upolitycznienie sądów, ograniczenie niezależności instytucji. Kryterium 3 (1 pkt): przykład — Węgry (Orbán), Turcja (po 2016), Rosja (w pewnym sensie), z uzasadnieniem.

Skala ocen (orientacyjna, 26 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	24–26 pkt
dobry (4)	20–23 pkt
dostateczny (3)	13–19 pkt
dopuszczający (2)	8–12 pkt
niedostateczny (1)	0–7 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/wos/formy-ustroju-panstw**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.